

Hoofstuk 15

Enkele opmerkings oor die Supranaturalisme

In die botsing tussen die geeste kristalliseer geleidelik as algemeen aanvaarde teologie, die Supranaturalisme uit. Die ou Voetiaans-Coccejaanse Ortodoksie het so verteruggesak dat dit nie meer 'n besondere werklikheid was nie. Die Nadere Reformasie bevindelike teologië het juis vanweë sy neiging om hom te onttrek aan die openbare en kerklike lewe, die veld geruim vir die nuwe denke wat vanuit die universiteite in die kerk ingevoer is. Dit maak, terloops, duidelik dat dit veral die universiteite en die geleerde teoloë is wat telkens nuwe, afwykende opvattinge in die kerk indra om daar beroering te veroorsaak. Die *Aufklärungsdenke* het in Nederland sy eie pad gegaan en die resultaat was die Supranaturalisme.

Die Supranaturalisme was in die Nederlandse kerklike wêreld 'n tipiese oorgangsverskynsel: 'n terugdeins vir die konsekwensies enersyds van die Bybelse verkondiging en andersyds van die hooghartige Rasionalisme. Dit het dwarsdeur Protestantse Europa voorgekom en aan die einde van die agtiende eeu en die begin van die negentiende eeu is dit in Nederland in breë lae aanvaar. Die 'teologie' was ook die resultaat van gematigdheid en verdraagsaamheid wat deur almal begeer is. Die Supranaturalisme was dus 'n poging om die evangelie van Jesus Christus en die gehoorsaamheidseis wat die lewende God aan die mens stel, te versoen met die redelike denke en so aanvaarbaar te maak vir die mens van die Verligte eeu.

Lank het die Supranaturalisme nie stand gehou nie, want dit verdwyn in die breë reaksie wat op die Verligtheid en rewolusie gevolg het. Die eensydige verstandelikheid en oordrewe nugterheid wat moes uitmond in 'n deugsame lewe en 'n rasionale lewensbeskouing om so gelykelyk te voldoen aan die eis van die Woord van God en die kritiese rede-geloof, kon geen werklike bevrediging gee of 'n duidelike ideaal stel waarheen koers gehou kan word nie.

In hierdie denke is die bo-natuurlike nie ontken nie, maar waar die rede nie kon saampraat nie, is daar eerder oor die saak geswyg, sonder om dit af te wys of te verwerp. Die algemene opvatting was dat alle geloofswaarhede buitendien deur die

menslike rede ook vasgestel kan word. Die openbaring is nie as iets anders beskou nie, maar alleen as die bevestiging van dit wat reeds redelik vasgestel is. Die ander waarhede van die openbaring, wat nie redelik verklaar kan word nie, is eenkant toe geskuif. Dogmatiese kwessies is nie meer bestudeer nie, omdat hulle òf redelik verklaar is òf buite die belangstelling van die teoloog gelê het. So het daar rus en vrede in die kerk gekom en daar was 'n groot afkeur van enigiemand wat die rus wou versteur deur werklik duidelik en prinsipieël te dink en te praat.

Wat hier gebeur het, is dat die aksentsverskuiwing van godsdiens na godsdiensleer (wat deur die Ortodoksisme bewerkstellig is) en vandaar na 'n leer van sedelike voortreflikheid (Supranaturalisme) byna ongemerk plaasgevind het. Daarom het dit, saam met die geleidelike afname in belangstelling in teologies-kerklike kwessies, daarin geslaag om 'n redelike breë aanvaarding te vind.

In Nederland het die Supranaturalisme 'n optimistiese mensbeskouing na vore gebring, hoewel, op grond van die tradisie, die sondeval nog geken is. Vanweë die moraliserende optimisme ten opsigte van die mensbeskouing, het die leer van die sondeval egter nie meer 'n duidelike inhoud gehad nie. Dit is nogal opvallend dat, oor die algemeen, die mense heeltemal tevrede was met die gedagte van die verlore Paradys en met rustigheid in die wêreld geleef het.

Net so het die Christologie met die hele heilsgeschiedenis eintlik geen weerklank gevind nie. In die moralistiese godsdiensleer van die Supranaturalisme is Jesus Christus verstaan as die hoogste leraar wat die mens inlei in die heilsame waarhede van die ewige lewe. Dat Hy die lewende Verlosser is wat die mens vry maak van die sonde, is nie meer as 'n wesenlike waarheid geglo of verstaan nie.

Die Supranaturalisme het veral, wat die Skrifbeskouing betref, groot skade aangerig. Die leer van die letterlike Skrifinspirasie is losgelaat, veral onder invloed van die eksegeties-historiese teologie wat 'n naloper van die teologie van Coccejus was. Tog het die Supranaturalisme nog 'n inspirasieleer gehandhaaf. So het hulle gestel dat die Bybel volkome geloofwaardig was, omdat die Bybelskrywers 'n Goddelike verligting ervaar het. Daarby het hulle klem gelê op die opregtheid en waarheidsliefde van die evangeliste. Die 'Biblisisme' van die Supranaturalisme was egter 'n elastiese begrip wat weer, op sy beurt, aanleiding gee tot die akkomodasieteorie, dit wil sê dat Jesus so gepraat en opgetree het dat sy eenvoudige tydgenote Hom kon verstaan.

Die Supranaturaliste wou Bybels wees en volgens hulle opvatting is die essenisiële boodskap van die Bybel dieselfde as dié van die natuurlike religie, naamlik die vashou aan die geloof aan God, deug en onsterflikheid. Dit was Willem Bilderdijk van die negentiende eeu wat vanuit die Réveil-denke, die kerkvolk teruggeroep het van die Supranaturalisme toe hy gedig het:

Verheerlijk God, maar niet den God,
Dien ge in Uw binneste schein;
Den God, Wien ge in Uw brein gekneet,
In 't hart gebeitelt hebt.

Daarmee het Bilderdijk sy vinger gelê op die groot tekortkoming van die Supranaturalisme, naamlik dat dit nie die lewende God, wat Hom in die Skrifte openbaar, geken het nie.

